

Ympäristövaliokunta

Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko (VNS 5/2021 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ilmastosuurlähettiläs Jan Wahlberg, ulkoministeriö
- neuvonantaja Outi Myatt-Hirvonen, ulkoministeriö
- neuvotteleva virkamies Marjaana Kokkonen, ympäristöministeriö
- ilmastotyön asiantuntija Emilia Runeberg, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- vaikuttamistyön päällikkö Tapio Laakso, Kirkon Ulkomaanapu
- suojeluasiantuntija Anna Ikonen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- toimitusjohtaja Topi Helle, Suomen vesifoorumi ry
- ohjelmapäällikkö Anne Tarvainen, WWF Suomi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Plan International Suomi

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Rauhanvälityskeskus

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ilmastomuutos ja luontokato

Ympäristövaliokunta pitää ylivaalikautista kehityspoliittista selontekoa tärkeänä pitkän aikavälin linjauksena, jolla voidaan tukea Suomen Agenda2030:een perustuvaa kansainvälistä kehityspolitiikkaa. YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelma Agenda2030 on kokonaisvaltaisin ja kunnianhimoisin kansainvälisen yhteisön sitoumus toimiin ihmiskunnan tulevaisuuden turvaami-

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2021 vp

seksi ja kestävä kehitys saavuttamiseksi maailmanlaajuisesti. Agenda2030 yhdessä Pariisin ilmastopöytäkirjan ja kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen kanssa sitoo myös Suomea ja luo perustan johdonmukaiselle, kokonaisvaltaiselle ja vaikuttavalle kestävä kehityksen työlle.

Valiokunta pitää erittäin hyvänä sitä, että selonteossa on nostettu yhdeksi viidestä päätavoitealueesta ilmastomuutos, luonnon monimuotoisuus sekä luonnonvarojen kestävä hallinta ja käyttö. Ilmastomuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden häviämisen keskinäinen riippuvuus ja suuri merkitys on ymmärretty aikaisempaa laajemmin, ja luonnon monimuotoisuuden nosto yhdeksi päätavoitealueeksi on hyvin tärkeää. Ilmastomuutos, ympäristön tilan heikkeneminen ja luontokato ovat keskeisiä ihmiskunnan tulevaisuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Selonteossa todetaan, että ilmastomuutoksen hillintä ja ilmastomuutokseen sopeutuminen on yksi tärkeimpiä ihmiskunnan tulevaisuuteen vaikuttavia kysymyksiä. Toisiinsa monin tavoin kytöksissä olevat ilmastomuutos, ympäristön tilan heikkeneminen ja luontokato rapauttavat taloudellisen toiminnan perustaa ja koettelevat erityisesti kehittyvien maiden kantokykyä heikentäen ruoka- ja ravitsemusturvaa sekä veden ja energian saantia, kun laajamittaiset tulvat ja poikkeuksellisen pitkät kuivuusjaksot yleistyvät. Ruoka- ja ravitsemusturvaan sekä veden ja energian saantiin kohdistuvat muutokset puolestaan vaikuttavat välillisesti erilaisten konfliktien syntyyn lisäten pakolaisuutta, muuttoliikettä, köyhyyttä ja epätasa-arvoa. Myös pandemioiden riski kasvaa, sillä eläinperäisten zoonoositautilien on todettu syntyvän ja leviävän siellä, missä elinympäristöt ovat tuhoutuneet tai pirstoutuneet ja johtaneet villi- ja tuotantoeläinten sekä ihmisten välisen yhteyksien lisääntymiseen. Ympäristövaliokunta pitää näistä syistä erittäin ajankohtaisena ja olennaisena, että ilmastomuutosta ja luonnon monimuotoisuutta tarkastellaan selonteossa kokonaisuutena. Juurisyihin vaikuttamisen tärkeyttä ei voi korostaa liikaa eikä rajata tarkastelua vain ympäristöhankkeisiin, vaan ottaa luontokato huomioon kaikessa toiminnassa. Tätä kokonaisnäkemystä tulee korostaa laajasti kaikessa kestävä kehityksen työssä ja kehityspolitiikan ohella laaja-alaisemminkin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa.

Valiokunta korostaa politiikkakoherenssin merkitystä ja pitää tärkeänä, että aktiivista vaikuttamistyötä jatketaan kehitystavoitteiden ottamiseksi huomioon ympäristöpolitiikassa päätöksenteossa sekä EU:ssa että YK-tasolla erilaisissa kansainvälisissä ympäristösopimusneuvotteluissa. Kansainvälisen ympäristöpolitiikan kehittämistä on jatkettava ja voimavaroja suunnattava kestävä kehityksen ja ympäristön tilan heikkenemisen näkökulmasta keskeisiin haasteisiin.

Ilmastoa, luontokatoa ja luonnonvarojen koskevan painopisteen alla keskeisiä teemoja ja aihealueita selonteossa ovat ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen, metsät, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja aavikoitumisen torjunta, ruoka- ja ravitsemusturva, vesi ja sanitaatio sekä vesivarojen kestävä hallinta, kestävä energia, katastrofiriskien hallinta ja kiertotalous. Valiokunta toteaa, että veden merkitys hyvinvoinnille, kestävä kehitykselle ja turvallisuudelle on yhä keskeisempi väestönkasvun, lisääntyvän veden niukkuuden ja ilmastomuutoksen johdosta. Vesidiplomatia yhdistää ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityspolitiikkaan ja rauhanvälitykseen edistäen alueellista yhteistyötä ja tasapuolista luonnonvarojen käyttöä sekä vähentäen veden liittyviä jännitteitä. Suomi on pyrkinyt aktiivisesti profiloitumaan vesidiplomatian edistäjänä rakentaen toimintaa kahdelle Suomen kansainväliselle vahvuusalueelle, rauhanvälitykselle ja rajavesiosuudelle.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2021 vp

Valiokunta korostaa, että ilmastonmuutoksen kiihdyttämät sään ääri-ilmiöt ilmenevät monilta osin vesivarojen kautta, joten vesiosaamisella on tärkeä rooli. Investoinnit infrastruktuuriin, jätevesihuoltoon ja hygienian edistämiseen ovat tärkeä osa ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista sekä kestävä kehityksen tavoitteiden laaja-alaista saavuttamista. Suomalaisten vesialan yritysten ja kehittyvien maiden yhteistyötä tukemalla varmistetaan kehittyvien maiden omaa kantokykyä ja samalla suomalaisten vahvuuksien hyödyntämistä. Selonteossa otetaankin hyvin huomioon se, että monitoimijakumppanuudet julkisen, yksityisen, tutkimus- ja koulutuslaitosten sekä kansalaisyhteiskunnan kesken ovat keskeinen toimintatapa kestävä kehityksen edistämiseksi. Kumppanuuksilla voidaan moninkertaistaa kokonaisrahoitus ja työn vaikuttavuus.

Valiokunta korostaa myös, että kestävä kemikaalien ja jätteiden hallinta on olennainen osa toimivaa ja ympäristöhyötyjä tuottavaa kiertotaloutta ja tähän on jatkossa kiinnitettävä kasvavaa huomiota taloussiirtymän edistämiseksi lineaarisesta kohti kiertotaloutta. Kiertotalouden edistäminen ja erilaiset ilmasto- ja ympäristötoimet tarjoavat myös mahdollisuuksia hyödyntää suomalaista osaamista näissä aihepiireissä.

Kuten selonteossa todetaan, kehitysyhteistyön tavoitteena on kehittyvien maiden oman kantokyvyn vahvistaminen, ja kehitysyhteistyö tarjoaa keinoja valmiuksien vahvistamiseen. Erityisesti kaikkein köyhimmat maat ovat hyvin riippuvaisia luonnonvaroistaan, ja kehityksen tapahtuminen kestävästi luonnon kantokyvyn rajoissa on olennaista. Luonnonvarojen tuhoutumista pidetään jo tällä hetkellä yhtenä keskeisenä konfliktien ja pakolaisuuden syynä, ja ilmastonmuutoksesta johtuva kuivuuden paheneminen ja toimeentulomahdollisuuksien häviäminen johtavat yhä vaikeampiin tilanteisiin. Selonteossa korostetaan hyvin yksityisen sektorin toimintakyvyn ja työpaikkojen lisäämisen välttämättömyyttä yhteiskuntien pitkäjänteisessä vakauttamisessa. Valiokunta korostaa pienten ja keskisuurten yritysten merkitystä uusien, kestävien työpaikkojen syntymisen kannalta. Yritystoiminnan tukea tulisi siten suunnata myös vähiten kehittyneisiin maihin ja erityisesti näiden pk-sektorille. Olennaista on edistää teknologiahyppyä suoraan ilmaston ja luonnon kannalta kestävämpiin teknologioihin, kuten digitaalisiin ja luontopohjaisiin ratkaisuihin.

Selonteossa on otettu hyvin huomioon oikeusvaltioperiaatteeseen ja hyvään hallintoon nojautuvan yhteiskuntakehityksen edistämisen tärkeys. Demokraattisen poliittisen päätöksenteon edellytysten, hallinnon ja oikeuslaitoksen, julkisia palveluja rahoittavan verotuksen ja kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen muodostavat perustan kaikelle kehitykselle. Suomi vaikuttaa demokrati-an, ihmisoikeuksien, hyvän hallinnon, median ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten vahvistumiseen ja korruption torjuntaan kehitysohjelmin ja politiikkavaikuttamisella. Ympäristövaliokunta pitää tätä kokonaisuutta hyvin tärkeänä korostaen näiden rakenteiden merkitystä kestävä kehityksen menestyksellisen edistämisen kannalta.

Valiokunta korostaa selonteon tavoin myös sitä, että ilmaston muuttuessa nopeasti on entistäkin tärkeämpää varmistaa, ettei Suomen kehitysyhteistyöstä aiheudu haitallisia vaikutuksia ilmastoon tai ympäristöön (ns. do no harm -periaate). Päästöjä on myös vähennettävä nopeasti Suomen kaltaisissa korkean tulotason maissa, joilla on suuri historiallinen vastuu¹ päästöistä. Kokonaisvaltainen kehityspolitiikka tukee ilmasto-oikeudenmukaisuuden toteutumista.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2021 vp

Kansainvälisen kehitysrahoituksen taso ja kohdentuminen

Suomen kansainvälinen ilmastorahoitus on osa ulkoministeriön hallinnoimaa virallista kehitysyhteistyötä. Suomen tilastoitu ilmastorahoitus on vaihdellut vuosittain merkittävästi. Vuosina 2017—2019 se on ollut 46,6—146,8 miljoonaa euroa vuodessa, eli noin 6—15 % Suomen koko julkisen kehitysyhteistyön maksatuksista. Valtiontalouden tarkastusviraston ilmastorahoitusta koskevassa tarkastuskertomuksessa (VTV 6/2021) nostetaan esiin tarve parantaa ilmastorahoituksen seuranta, arviointia ja raportointia sekä laatia julkinen suunnitelma siitä, miten Suomen kansainvälistä ilmastorahoitusta kasvatetaan ja kohdennetaan perustellen siinä tehtävät valinnat, painotukset ja vaikuttamistavoitteet. Valiokunta pitää VTV:n huomiota perusteltuna.

Ulkoministeriö laatii vuoden 2021 loppuun mennessä pitkäjänteisen suunnitelman Suomen kansainvälisen ilmastorahoituksen tasosta ja kohdennuksista. Hallituksen päätöksen mukaan samalla selvitetään mahdollisuutta avata talousarvioesityksessä kansainvälisen ilmastorahoituksen arvioitua kohdentumista. Suunnitelman toteutuksesta raportoidaan eduskunnalle vuosittain ilmastovuosikertomuksen yhteydessä.

Ympäristövaliokunta pitää hyvänä ympäristö-, luonnon monimuotoisuus- ja ilmastotavoitteiden nostamista selonteossa painopisteeksi, mutta on huolissaan tavoitteiden toteutumisen edellyttämien voimavarojen riittävyydestä tavoitteiden toimeenpanoon ja seurantaan. Ympäristö- ja ilmastoasioiden seurantaan tulee osoittaa riittävät voimavarat. Luonnon monimuotoisuuteen kohdentuva pitkäjänteinen rahoitus on ollut laskussa viime vuosiin asti. Suomen rahoitus YK:n ympäristöohjelmaan (UNEP) ja Maailman ympäristörahastoon (GEF) on vieläkin merkittävästi vuoden 2016 kehitysyhteistyöleikkauksia alemmalla tasolla. Valiokunta korostaa tarvetta tarkastella osana selonteon toteutuksen seuranta ympäristörahoituksen kohdentumista ja tasoa sekä henkilöresurssien kehittymistä.

Valiokunta pitää tärkeänä tavoitteena kehitysrahoituksen tiekartan laatimista kehitysrahoituksen nostamiseksi YK-sitoumuksen mukaiselle tasolle ja käyttää 0,7 % bruttokansantulosta (BKTL) kehitysyhteistyöhön. Myönteistä on se, että Suomi on vähiten kehittyneitä maita (LDC) koskevan 0,2 %:n tavoitteen osalta hyvin lähellä tavoitteen saavuttamista. Valiokunta pitää hyvin tärkeänä kehitysrahoituksen painottamista köyhimmille ja hauraimmille maille.

Ilmastorahoituksen tulee kansainvälisten ilmastopöytäkirjojen mukaisesti olla uutta ja lisäistä suhteessa köyhyyden poistamiseen tarkoitettuihin kehitysyhteistyövaroihin. Valiokunta korostaa, että ilmastorahoituksen suunnittelun tulisi perustua tieteellisiin arvioihin rahoituksen tarpeista ja suunnittelun tulisi pohjautua tietoon rahoituksen tuloksellisuudesta. Valiokunta korostaa myös sitä, että pitkäjänteistä suunnitelmaa tarvitaan ilmastorahoituksen tasosta, kohdennuksista, tuloseurannasta ja raportoinnista hallituksen budjettiriihen päätöksen mukaisesti. Suunnitteluprosessissa on tärkeää toteuttaa avointa ja sidosryhmiä osallistavaa toimintatapaa. Jotta ulkoministeriö voisi seurata ja raportoida ilmastorahoituksen tuloksellisuutta tarkoituksenmukaisesti, sillä tulisi

1 Suomen ilmastopaneeli on korostanut, että hiilineutraalisuuden saavuttaminen ei riitä, vaan Suomi tarvitsee negatiivisia päästöjä rajoittaakseen omat päästönsä globaalisti reilulle tasolle. Historiallisen vastuun periaate: jokainen valtio saa saman määrän per capita päästöjä, kun mukaan lasketaan menneet ja tulevat päästöt valitulla ajanjaksolla ja sen mukaisella globaalilla hiilibudjetilla. Samalla on tuettava kehittyviä maita sekä kehitysyhteistyön että ilmastorahoituksen keinoin.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2021 vp

olla käytössään mahdollisimman järjestelmällistä ja yhdenmukaista tietoa eri rahoitusvälineiden ja organisaatioiden kautta toteutettujen ilmastotoimien tuloksista.

Yksityisten investointien ja luottojen sekä kehittyvien maiden oman yksityisen ja budjettirahoituksen rooli on kehitystyössä olennainen. Lahjamuotoisen ja julkisen ilmastorahoituksen määrää kehittyville maille on kuitenkin lisättävä turvaamaan etenkin niitä sopeutumistoimia, joihin yksityisen sektorin instrumentit eivät sovellu. Näitä ovat esimerkiksi paikallis- ja ruohonjuuritason sopeutumistoimet haavoittuvimpien ryhmien parissa ja paikallisten kansalaisjärjestöjen tekemä työ. Ilmastonmuutoksesta kärsivät eniten haavoittuvassa asemassa olevat, kuten kaikkein köyhimmät, syrjäytyneet, naiset ja lapset, vammaiset, etniset ja muut vähemmistöt sekä alkuperäiskansat. Kehittyvien maiden kansalaisyhteiskunnan ja kehitysjärjestöjen tulisi olla keskeisessä asemassa sopeutumistuen ja -välineiden kehittämisessä, jotta varmistetaan ilmastonmuutokselle kaikkein haavoittuvimpien ryhmien osallistuminen sopeutumistoimia koskevaan päätöksentekoon.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 13.10.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juha Sipilä kesk
varapuheenjohtaja Tiina Elo vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Kai Mykkänen kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2021 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Käsittelyssämme on nyt kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko. Tämä selonteko on ensimmäinen ylivaalikautinen selonteko, johon sitoutetaan myös tulevat hallitukset. Niin ikään Perussuomalaiset osallistuivat kehityspolitiikan ylivaalikautiseen selontekoryhmään, mutta eivät allekirjoittaneet puolueiden välistä selontekoa, koska sen arvot ja tavoitteet eivät kohtaa perussuomalaisten arvojen kanssa. Perussuomalaisten arvoihin ei kuulu ensisijaisesti muiden valtioiden ja niiden kansalaisten auttaminen ja valtiollisiin asioihin sekaantuminen, ennen kuin oman maan kansalaisten asiat on hoidettu kaikilta osin edes välttävään kuntoon. Eräs keskeinen mottomme on: "Ensin suomalainen työ ja yrittäminen, jos sitten aikaa ja rahaa jää, niin maailman parantaminen".

Samaten Perussuomalaisten eduskuntaryhmä haluaa kiinnittää huomiota erityisesti pariin tiettyyn kohtaan selonteossa. Selonteko ei juuri eroa aiemmasta, vuoden 2016 paperista. Tässäkin asiakirjassa tärkeänä pidetään muiden muassa sukupuolten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja muita varsin ideologisia arvoja.

Toisaalta Perussuomalaisten eduskuntaryhmä suhtautuu edelleen varsin kriittisesti koko esitykseen, sillä nimestään huolimatta tästä paperista löytyvät linjaukset eivät ole ylivaalikautisia, sillä me Perussuomalaiset emme seiso näiden takana, kuten edellä jo totesimme. Jos nousemme seuraavien eduskuntavaalien jälkeen hallitukseen, meille ei voi tulla sanomaan, että kehityspolitiikan ylivaalikautisen selonteon mukaisesti nostetaan nyt esimerkiksi 600 miljoonalla eurolla kehitysapua joka vuosi aina vuoteen 2030 saakka, sillä emme koskaan sitoutuneet tällaiseen tavoitteeseen.

Niin ikään Perussuomalaisten eduskuntaryhmä suhtautuu edelleen varsin kriittisesti koko esitykseen, sillä mielestämme meille perussuomalaisille tärkeää on hyveposeeramisen sijaan aito auttaminen ja suomalaisten verorahojen tuhlaamisen lopettaminen. Perussuomalaisten ohjelmassa vuodelta 2019 todetaan: "Ensisijainen tavoitteemme maahanmuuttopolitiikassa on lopettaa kokonaan humanitaarisista syistä tapahtuva maahantulo ja siirtää painopiste paikan päällä auttamiseen. Vastaavasti kehitysapujärjestelmää tulee tehostaa ja uudistaa tätä tavoitetta paremmin tukemiseksi." Olemme itsekin esittäneet tähän omaa kehitysapumallia, jossa kansalaiset saisivat oma-toimisesti veroilmoituksessaan lahjoittaa rahaa ao. sektorille haluamansa summan. Toki pohjalla olisi tässä jonkinlainen apurahasto myös valtion toimesta.

Selonteossa myös painotetaan sitä, mikä hallitusohjelmassakin on mainittu, että kehitysyhteistyömäärärahojen nostaminen 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä pitäisi toteuttaa. Tämä tarkoittaisi joka vuosi edellä mainittua noin 600 miljoonan euron lisäystä valtion kuluihin ja vaatisi vieläkin enemmän velanottoa jo valmiiksi ennätysalijäämäiselle talousarviolle. Emme voi olla ryhmänä mukana tällaisessa kehityksessä.

Lopuksi haluamme vielä muistuttaa siitä, että tässä selonteossa mainitaan myös kehitysyhteistyön tavoitteiksi ilmastokestävyys, ilmastomuutoksen torjunta, luonnonvarojen monimuotoi-

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2021 vp
Eriävä mielipide

suus ja niin edelleen ympäristöteemoina. Tällä valtavalla maailmanlaajuisella tuella on myös heikentäviä vaikutuksia ilmastomuutoksen vastaiselle taistelulle.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valiokunta ottaa päätöstä tehdessään huomioon eriävässä mielipiteessä esitettyt näkökohdat.

Helsingissä 13.10.2021

Petri Huru ps
Sheikki Laakso ps